

Indelnings- och länsstyrelsefrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar bostadsutskottet under den allmänna motionstiden 2001 väckta motioner om indelningen i län och regioner, den inomregionala balansen i Västra Götalands län samt regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Till betänkandet har fogats två reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Indelningen i län och regioner	4
Länsstyrelsernas verksamhet	5
Den inomregionala balansen i Västra Götalands län	5
Regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län	6
Reservationer.....	8
1. Indelningen i län och regioner (punkt 1) (m, kd, c, fp).....	8
2. Regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län (punkt 3) (fp)	9
Bilaga: Förteckning över behandlade förslag	10
Motioner från allmänna motionstiden.....	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Indelningen i län och regioner

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Bo285 och 2001/02:Bo293.

Reservation 1 (m, kd, c, fp)

2. Den inomregionala balansen i Västra Götalands län

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo281.

3. Regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län

Riksdagen avslår motion 2001/02:Bo323 yrkande 1.

Reservation 2 (fp)

Stockholm den 4 juni 2002

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytting (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Carina Moberg (s), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Sten Lundström (v), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Carina Adolfsson Elgestam (s), Ewa Thalén Finné (m) och Harald Bergström (kd).

Utskottets överväganden

Indelningen i län och regioner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om indelningen i län och regioner. *Jämför reservation 1 (m, kd, c, fp).*

Förslag som avser länsindelningen och den regionala indelningen förs fram i två motioner.

Enligt motion 2001/02:Bo285 (s) bör näringspolitiska och bostadspolitiska liksom andra offentliga insatser göras utifrån ett regionalt helhetsperspektiv. Detta försvåras dock av att olika verksamheter har olika regional indelning och genom att länsgränser och regiongränser inte sammanfaller. En samordning mellan länsgränser och regioner bör därför komma till stånd.

Även i motion 2001/02:Bo293 (m, fp) framhålls att regionala satsningar är svåra att genomföra som en följd av den regionala indelningen. Problemet med dagens offentliga indelning är enligt motionen att den är föga konsekvent och att överlappningsproblemen är omfattande. En förutsättningslös genomgång av hur den framtida regionala indelningen skall se ut och hur den skall genomföras bör därför komma till stånd.

I likhet med motionärerna kan utskottet konstatera att den regionala indelningen för olika offentliga verksamheter i dag uppvisar stora olikheter. Under en lång tid har länen varit grunden för mycket av den regionala indelningen, så är dock inte längre fallet. Tvärtom tillhör det undantagen att statliga myndigheter och andra offentliga verksamheter har länen som indelningsgrund. Vid en studie av 15 statliga organisationer som Statskontoret gjorde år 1999 framkom att den vanligaste indelningsgrunden var regioner som är större än län. Av de 15 studerade organisationerna var det endast 5 som hade länen som indelningsgrund. En följd av detta är att länen kommer att ingå i flera olika myndighetsregioner med olika geografisk utbredning.

Statskontorets studie pekade på att överblicken och transparensen i den offentliga sektorns organisation kan bli lidande när ett län ingår i flera storregioner med olika geografisk utbredning. Regiongränserna i sig ansågs dock spela mindre roll för samarbete och samordning bl.a. därför att kontakterna underlättas med ny informationsteknik. Däremot angavs lokaliseringen av den regionala myndigheten ha större betydelse. Om organ som behöver samverka inte finns på samma ort försvåras samverkan i viss mån då de vardagliga kontakterna och personkännedomen minskar.

Utskottet delar mot den beskrivna bakgrunden motionärernas oro för att en splittrad regional indelning kan leda till problem bl.a. när det gäller att genomföra insatser av olika slag. Samtidigt är det naturligtvis så att olika verksamheter har olika behov och funktion som gör att de har unika krav på sin

regionala organisation. Det är också mot den bakgrunden som statliga myndigheter och andra offentliga organ har fått en stor frihet att utifrån sina behov skapa sin egen regionala struktur. Samtidigt bidrar modern informationsteknik i ökande utsträckning till att underlätta kontakter och samarbete oavsett geografiskt avstånd.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det nu anförda motionerna 2001/02:Bo285 (s) och 2001/02:Bo293 (m, fp).

Länsstyrelsernas verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- den inomregionala balansen i Västra Götalands län samt
- regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län, *jämför reservation 2 (fp)*.

Den inomregionala balansen i Västra Götalands län

När Västra Götalands län bildades var det enligt motion 2001/02:Bo281 (s) en uttalad strävan att geografiskt placera myndigheter och andra statliga institutioner på ett sådant sätt att det skapades en inomregional balans. Enligt motionen bör mot den bakgrunden en utvärdering nu göras av om målet om en inomregional balans har uppnåtts.

Riksdagen beslutade våren 1997 (prop. 1996/97:108, bet. 1996/97:BoU13, rskr. 1996/97:228) om en ny länsindelning i Västsverige. Beslutet innebar att Västra Götalands län bildades den 1 januari 1998 genom en sammanslagning av Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län och Skaraborgs län (med undantag av Mullsjö och Habo kommuner som fördes till Jönköpings län). Inför sammanslagningen tillsattes en särskild utredare som bl.a. hade till uppgift att ge förslag till geografisk lokalisering av den förvaltning som skulle bedrivas av den nya länsstyrelsen. I såväl den proposition som låg till grund för beslutet om ett nytt västsvenskt län som i direktiven för den organisationskommitté som svarat för genomförandet av sammanslagningen framhölls också vikten av att den nya länsstyrelsen med avseende på myndighetsstrukturen organiserades, dimensionerades och lokaliserades så att en inomregional balans skapades.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i dag förutom i residensstaden Göteborg personal i Vänersborg, Mariestad, Uddevalla, Skara och Borås. Dessutom finns andra regionala organ lokaliserade till Skara, Lidköping och Skövde. När det gäller den försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning som bedrivs inom ramen för Västra Götalandsregionen så har regionen sina centrala kanslier och sekretariat lokaliserade till Regionens hus i Göteborg, Vänersborg, Mariestad, Borås, Uddevalla respektive Skövde.

Bostadsutskottet beslutade våren 2001 att föreslå Riksdagens revisorer att ta upp frågan om effekterna m.m. av bildandet av Västra Götalands län till granskning. I sitt granskningsförslag uttalade utskottet bl.a. följande.

Utgångspunkten för uppföljningen bör i första hand vara att utvärdera effekterna av länsammanslagningen på myndighetsstrukturen såväl organisatoriskt som geografiskt och på den nya länsstyrelsens arbetssätt och effektivitet. Även frågan om hur den nya myndighetsstrukturen påverkat servicen till länets invånare bl.a. när det gäller tillgänglighet och handläggningstider bör ingå i utvärderingen. En fråga som också bör belysas är om de avsedda besparingarna av sammanslagningen uppkommit och hur dessa besparingar i så fall gjorts. Uppföljningen bör däremot inte omfatta frågor som avser den pågående försöksverksamheten med ändrad regional ansvarsfördelning i Västra Götalands län. Dessa frågor har till en del följts upp av den s.k. PARK-kommittén.

Med anledning av bostadsutskottets förslag har Riksdagens revisorer beslutat att genomföra en förstudie. Detta arbete är nu avslutat, och det har nyligen redovisats i förstudie 2001/02:19 Västra Götalands län – effektivt och balanserat? I förstudien redovisar revisorerna bl.a. att en länsstyrelsens mångfasetterade verksamhet gör det svårt att bedöma verksamhetens sammantagna effektivitet. Det anges vidare vara förknippat med betydande problem att på ett tillförlitligt sätt koppla förändrad produktivitet eller effektivitet hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län till själva länsammanslagningen. Riksdagens revisorer har mot denna bakgrund inte funnit det meningsfullt att genomföra en granskning m.m. av effekterna av bildandet av Västra Götalands län.

Mot bakgrund av Riksdagens revisorers ställningstagande är utskottet inte nu berett att förorda ytterligare utredningsinsatser med den inriktning som föreslås i motion 2001/02:Bo281 (s). Motionen avstyrks sålunda.

Regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län

Som en del i ett förslag för att bidra till utvecklingen av Stockholmsregionen föreslås i motion 2001/02:Bo323 (fp) yrkande 1 att det regionala självstyret skall vidgas i Stockholms län. Enligt motionen är den nuvarande arbetsfördelningen mellan länsstyrelse och landsting på flera områden otydlig och svårbegriplig för medborgarna. För att motverka detta bör det medborgerliga inflytandet öka. Ett vidgat regionalt självstyre bör därför komma till stånd genom att uppgifter överförs från länsstyrelsen till landstinget.

I dag pågår en försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning i fyra län. De län som omfattas är Kalmar, Gotlands, Skåne och Västra Götalands län. Försöksverksamheten i sin nuvarande form upphör vid utgången av år 2002.

Riksdagen har beslutat (bet. 2001/02:KU7) att det i samtliga län fr.o.m. 2003 skall kunna bildas kommunala samverkansorgan för regional utveckling. Ett sådant samverkansorgan skall utgöras av ett kommunalförbund där samtliga kommuner i länet är medlemmar och där även landstinget kan vara medlem. Verksamheten är tänkt att pågå åren 2003–2006 för att sedan utvär-

deras. För Skåne län och Västra Götalands län gäller dock att dagens försöksverksamhet i respektive län kan fortsätta oförändrad även under nästa mandatperiod.

Samverkansorganen skall utarbeta program för länets utveckling och samordna utvecklingsinsatser i länet för att genomföra programmet. Det skall ha befogenhet att besluta om länsplaner för regional infrastruktur och om vissa statliga medel för regional utveckling.

Den försöksverksamhet med nya samverkansorgan som inleds fr.o.m. 2003 innebär att för den regionala utvecklingen viktiga frågor kan föras över från länsstyrelsen till samverkansorganet. I den mån kommunerna i Stockholms län liksom landstinget i samma län önskar detta blir det alltså fr.o.m. nästa år möjligt att åtminstone till en del göra den överföring av uppgifter från länsstyrelsen till landstinget som efterfrågas i motionen. Utskottet är mot denna bakgrund inte nu berett att förorda att ytterligare uppgifter omfördelas på motsvarande sätt. Motion 2001/02:Bo323 (fp) yrkande 1 avstyrks med hänvisning härtill.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Indelningen i län och regioner (punkt 1) (m, kd, c, fp)

av Knut Billing (m), Ulla-Britt Hagström (kd), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp), Ewa Thalén Finné (m) och Harald Bergström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Tillkännagivandet görs med anledning av motion 2001/02:Bo293. Därmed avslår riksdagen motion 2001/02:Bo285.

Ställningstagande

Redan 1999 konstaterade Statskontoret att länen endast i undantagsfall utgör indelningsgrund för myndigheternas regionala organisation. Situationen har sedan dess inte ändrats på annat sätt än att det har tillkommit ytterligare regionala indelningar som inte heller de sammanfaller med länen. Sett från ett länsperspektiv är det normalt därför i dag att länen ingår i regioner som täcker ett större geografiskt område än det egna länet.

En följd av den minst sagt splittrade regionala indelningen är att överblick- och transparensen i den offentliga sektorns organisation blir lidande. Möjligheterna till samordning och samverkan på viktiga områden försämras. Det kan rent av hävdas att den statliga verksamhetens geografiska och sektoriella splittring står i motsats till en för samhället optimal organisering.

Även om länsstyrelserna på olika sätt försökt finna nya vägar för kommunikation och samverkan på regional nivå kvarstår problemen i betydande omfattning. Inte ens modern informationsteknik kan helt ersätta de personliga kontakter som så ofta är en förutsättning för ett fullgott samarbete eller en framgångsrik samverkan.

Den sammantagna effekten av utvecklingen är att vi nu står med en totalt sett mindre rationell form för den offentliga sektorns regionala verksamhet. Det finns i dag inte någon instans som har en ordentlig överblick över de kostnader och effektivitetsförluster för det svenska samhället i dess helhet som är följden av detta.

Det finns mot den nu skisserade bakgrunden anledning att helt förutsättningslöst se över hur Sveriges framtida regionala indelning skall utformas i enlighet med vad som föreslås i motion 2001/02:Bo293 (m, fp). Vårt ställ-

ningstagande i denna del bör riksdagen därför tillkännage för regeringen som sin mening. I den mån motion 2001/02:Bo285 (s) inte kan anses tillgodosedd med det vi nu föreslagit avstyrks denna motion.

2. Regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län (punkt 3) (fp) av Yvonne Ångström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Tillkännagivandet görs med anledning av motion 2001/02:Bo323 yrkande 1.

Ställningstagande

Stockholmsregionen är otvivelaktigt landets ekonomiska motor. Det innebär att också denna region måste ges förutsättningar att utvecklas på ett sätt som är bra inte bara sett ur ett regionalt perspektiv utan för landet i dess helhet. En förutsättning för att detta skall lyckas är att det finns en förståelse för Stockholmsregionens särart och betydelse för utvecklingen i Sverige. Tyvärr verkar den nuvarande regeringspolitiken i motsatt riktning. En orimlig skatteböroda, hindrande lagstiftning och obefintliga statliga satsningar leder i stället till minskade investeringar och ett otillräckligt byggande, som i sin tur motverkar tillväxten.

En viktig förutsättning för att Stockholmsregionen skall kunna fortsätta att utvecklas på ett sätt som är till gagn för hela Sverige är att det regionala inflytandet ökar. Den arbetsfördelning som i dag råder mellan länsstyrelse och landsting är på flera områden otydlig och svårbegriplig för medborgarna. Ett vidgat regionalt inflytande kan råda bot på detta. Det bör ske genom att de folkvalda organen ges ett ökat direkt inflytande.

Mot den nu skisserade bakgrunden bör enligt min mening en överföring göras av uppgifter från länsstyrelsen till det folkvalda landstinget. Genom att på detta sätt vidga landstingets befogenheter skapas förutsättningar för ett rationellt användande av begränsade resurser och en nödvändig demokratisk förankring av ofta kontroversiella avgöranden.

Vad jag nu med anslutning till motion 2001/02:Bo323 (fp) yrkande 1 anfört om ett vidgat regionalt självstyrelseansvar i Stockholms län bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Bilaga: Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Bo281 av Urban Ahlin och Monica Green (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utvärdera den inomregionala balansen av myndigheter i Västra Götaland.

2001/02:Bo285 av Eva Arvidsson och Christina Pettersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning mellan länsgränser och regioner i största möjliga mån.

2001/02:Bo293 av Anders Björck och Yvonne Ångström (m, fp):

Riksdagen hos regeringen begär en förutsättningslös genomgång av hur Sveriges framtida regionala indelning skall se ut och förslag till hur denna skall genomföras.

2001/02:Bo323 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regionalt självstyre.